

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Кміть Олена Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мов і методики їх викладання

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Для сучасного періоду реформування іншомовної початкової освіти в Україні важливою є проблема пошуку оптимальної відповідності між сформованими традиціями української школи та новими віяннями, пов'язаними зі вступом у світовий освітній простір. Одним із кроків на шляху до вирішення вказаної проблеми, на нашу думку, може бути аналіз і визначення пріоритетних тенденцій розвитку англomовної початкової освіти до прийняття концепції «Нова українська школа» та після її вступу в дію.

Питання основних тенденцій розвитку іншомовної початкової освіти висвітлено у декількох статтях українських наукових фахових видань 2008-2018 років. У результаті зазначених досліджень були уточнені та обґрунтовані тенденції:

- комунікативної спрямованості;
- діяльнісної спрямованості;
- культурологічної спрямованості;
- інформатизації тощо [1; 2; 3].

Названі тенденції залишаються актуальними і на сучасному етапі розвитку англomовної освіти в Україні після прийняття концепції «Нова українська школа». Цю концепцію презентувала 18 серпня 2016 року, під час педагогічної конференції «Про підсумки розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2015/2016 навчальному році та завдання на 2016/2017 навчальний рік» міністр освіти і науки України Лілія Гриневич. Концепція «Нова українська школа» – ідеологія реформи середньої освіти, що почала діяти в 2018 році. З огляду на впровадження нової концепції у початковій ланці освіти перелік тенденцій у сфері раннього шкільного навчання іноземних мов і культур потребує доповнень.

Мета цієї статті полягає в уточненні сучасних тенденцій розвитку англomовної початкової освіти в умовах НУШ.

Перед НУШ стоять цілі формування цілісної особистості, усебічно розвиненої, здатної до критичного мислення, виховання патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, підготовки інноватора, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя. Місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і

соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві.

Формула «Нової української школи» складається з 9 ключових компонентів:

- нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;
- педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- умотивованого учителя, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- орієнтації на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
- наскрізного процесу виховання, який формує цінності;
- нової структури школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набуті компетентності для життя;
- децентралізації та ефективного управління, що надасть школі реальну автономію Справедливого розподілу публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;
- сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [4, с. 11].

Далі зупинимося на першому компоненті формули «Нова українська школа», зокрема на ключових компетентностях ціложиттєвої освіти, які повинні формуватися в учнів для успішної самореалізації в суспільстві. Компетентнісний підхід, ключові компетентності – це, передусім, орієнтація освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, але не обмежується ними. Нині у світовій практиці ефективність освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу. Компетентнісні результати навчання учнів початкової школи визначено у попередніх документах – Державному стандарті (2011 р.), у вимогах навчальних програм (2012 р.), у вимогах до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів (2014 р.). Однак перехід на компетентнісні засади поки не належним чином відображено у дидактичному і методичному забезпеченні навчання, де все ще домінує знанієва компонента. Зазначимо, що стандарт 2011 року переважно орієнтував освітян на формування в учнів молодшого шкільного віку предметних компетентностей, тоді як новостворювані нормативи націлені на досягнення й ключових компетентностей. Ключову компетентність розуміють як динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. У світовому досвіді склалось розуміння компетентності як інтегрованого результату освіти, присвоєного особистістю. Таке досягнення передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, навичок і вмінь на вироблення та розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах. Саме тоді створюються умови для включення механізмів компетентності – здатності діяти

в конкретних умовах і мотивів досягти результату. Компетентність часто тлумачать через усталені поняття: «здатність до...», «комплекс умінь», «готовність до...», «знання в дії», «спроможність», «індивідуально-особистісна рефлексивна функція» тощо. Як впливає із зазначеного, компетентність – цілісна, тобто ні знання, ні вміння, ні досвід діяльності самі по собі не є компетентністю. Компетентності дозволяють усунути суперечливості між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причини і наслідки подій, вчинків, явищ;
- створювати тексти, вироби, проекти;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків (своїх та інших);
- брати участь у колективних справах, у розв'язанні навчальних завдань;
- оцінювати вчинки, різні моделі поведінки;
- користуватись певними предметами.

До ознак ключових компетентностей належать поліфункціональність, надпредметність, міждисциплінарність, багатоконпонентність, спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції. Ключові компетентності пов'язують воедино особистісне і соціальне в освіті, відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, що створює передумови для розробки індикаторів їх вимірювання. Вони виявляються не взагалі, в конкретній справі чи ситуації, набуваються молодою людиною не лише під час вивчення предметів, але й засобами неформальної освіти, впливу середовища тощо. У Концепції викладені ключові компетентності, визначені «Рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006). До них відносяться такі:

- спілкування державною мовою;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- основні компетентності у природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- вміння вчитися впродовж життя;
- ініціативність і підприємливість;
- соціальна та громадська компетентність;
- обізнаність та самовираження у сфері культури;
- екологічна грамотність і здорове життя.

Усі компетентності однаково важливі та взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння:

- вміння читати і розуміти прочитане;
- вміння висловлювати думку усно і письмово;
- критичне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати позицію;

- виявляти ініціативу;
- творити;
- уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення;
- уміння конструктивно керувати емоціями;
- застосовувати емоційний інтелект;
- здатність співпрацювати в команді.

Важливий акцент змін пов'язаний із тим, що визнається рівнозначність усіх ключових компетентностей на всіх етапах навчання. Тобто, кожна освітня галузь (мовно-літературна, іншомовна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережна, фізкультурна, громадянська, історична, мистецька) володіє освітнім потенціалом, необхідним для формування кожної ключової компетентності. Цей потенціал має бути реалізований наскрізно у процесі навчання кожного предмета або курсу [4, с. 12-15].

Освітній процес з оволодіння іноземними мовами і культурами в початковій школі спрямовується на формування й розвиток у молодших школярів ключових (базових, основних, надпредметних) компетентностей та іншомовної комунікативної компетентності. Отже, всі викладені вище положення обумовлюють таку тенденцію розвитку іншомовної освіти молодших школярів в умовах НУШ як компетентнісна спрямованість навчання іноземних мов і культур у початковій школі.

Компетентнісна направленість раннього шкільного навчання іноземних мов і культур узгоджується з іншою тенденцією, як-от рефлексивна спрямованість. У сучасній освіті дедалі більше ставляться акценти на автономності навчальної діяльності, формуванні готовності навчатися протягом усього життя, прагненні до постійної самоосвіти і самовдосконалення. Це зумовлює необхідність застосування рефлексивного підходу у навчанні іноземних мов і культур, формування в учнів навчально- стратегічної компетентності.

У методиці навчання іноземних мов і культур рефлексія розглядається в двох аспектах: у педагогічній діяльності вчителя і навчальній діяльності учнів. Рефлексія трактується як процес моделювання особою дій стосовно навчально-пізнавальних завдань, стратегій досягнення навчальних цілей, пошуку альтернативних рішень, аналізу ефективної власної діяльності, самоконтролю і самооцінки. Саме рефлексивна самооцінка є однією з характеристик продуктивної навчальної діяльності з вивчення іноземних мов і культур, яка розглядається як здатність до рефлексивної самооцінки цілей, процесу і результатів навчальної діяльності, аналізу, корекції й накопичення ефективного досвіду навчальної діяльності, формування індивідуального стилю навчальної діяльності, перенесення раціонального досвіду у нові контексти [5]. У початковій школі під час опанування іншомовного спілкування для реалізації рефлексивного підходу застосовуються проблемне навчання, прямі навчальні стратегії, Європейське мовне портфоліо тощо.

Таким чином, пріоритетними тенденціями англомовної початкової освіти

в контексті концепції «Нова українська школа» виступають:

- компетентнісна спрямованість;
- рефлексивна спрямованість;
- комунікативна спрямованість;
- діяльнісна спрямованість;
- культурологічна спрямованість;
- інформатизація.

Перспективи подальших досліджень проблеми, зазначеної у статті, знаходяться у напрямі вивчення й розробки інноваційних методів та прийомів навчання англомовного спілкування молодших школярів.

Список літератури

1. Кміть О. В. Основні сучасні тенденції розвитку англомовної освіти молодших школярів в Україні. Початкова школа. 2008. № 5. С. 13–15.
2. Кміть О. В. Основні сучасні тенденції розвитку іншомовної освіти молодших школярів в Україні. Іноземні мови в навчальних закладах. 2009. № 2. С. 38–42.
3. Кміть О. В. Пріоритетні тенденції англомовної початкової освіти в контексті концепції «Нова українська школа». Вісник Чернігівського національного педагогічного університету Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2018. Вип. 156. С. 62-65.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: пособие для учителей / Н. Ф. Коряковцева. – М. : АРКТИ, 2002. – 176 с.